

Egiaz, Euskal-Herriak galdu du bere Seme haitienetarik bat; galdu du, bena lehenik ere ountsa gozatu du eta baliatu, haren izatiak uzten beitu goure zelu ourdin eijerrian argi bat sekulan ere itzaliren eztena, haren izpiritu argi gocho eta maithagarriak egiazki altchatu beitututu Euskal-Herriak dutian hountarzun aberats ezinagokouak, haren bihotzeko suiak phiztu beitututu euskal bihotzetan amodio bat, ezagutze bat, indar bat eta su bat, gu oro eta balinba beste hanitch ere ezinago luzaz eraikiren eta sustaturen gutienak.

Oi Aita Lhande maite-maitia, goure anaie gehiena, goure Jauna, orai goure begirari khartsu eta saintia zirena, heda dezazula goure Euskal-Herri maitiala zoure amodiouaren suia, heda dezazula euskal-seme oroetara zoure esku gochouaren eztitartzuna, heda dezazula euskal bihotz oroetara oroek ber amari zor deiogun amodioua eta alkharren artian denak bihotzez bat egiten gutian amodio saintu eta itzalik gabekoua!

G. EPPHERRE

JEAN ELISSALDE JAUNAREN ERANTZUNA

Eskualzaindiko jaun ohoragarriak, agur. Agur aspaldiko partez. Eta milesker, muga guzien gatik, hemengo anaietarat egun ethorririk. Ez dakit merezi ginuen. Bainan hori, bego hortan: neri bederen etzait laket nere hutsen, guzien aintzi-nean hedatzea! Eta goazen gure lanari...

Ichil eta herosti, urtheak badoatzi, dio gure jaun eskualzain berriaren Chuberoko erran zahar batek: ichil eta herosti urtheak badoatzi. Sgun berean frogatzen dutan egia da; goiz huntan bethe ditut nere hiruetan hogoita hamasei urtheak. Argia hastean ainhara pollitak ikusiak ditut hiruetan eta hogoita hamaseigarren aldikotz Gerezieta ezkaratz batzuetarik ttiuttaka atheratzen eta lerro-lerro argi-harietan pausatzen, sarri, gauari buruz negu-egoitzetarat hegaldatzeko: ikusiak oihanean haitz eder ederrak pur pur pur hostoz gabetzen eta

larrutzen: ikusia hain maite dutan eta nere esku chimurtuek oraino lantzen duten baratze ttikian arrosa histua! Bai, hiruetan hogoita hamaseigarren aldikotz!!! Chahartua naiz, hots! Sinhetsazue, jaunak, zerbeit ikusten dela hoinbertze urthez! Eskual-Herrian eta Eskual-Heritik kampo, Ameriketaraino, zer eta zer ez dut ikusirik? Hau ikustekoa nuen haatik: ni herri ttiki-ttiki batetako aphez ttiki eta ez-jakina jaun kalonje handi eta jakintsun baten sar-arazle edo, Chuberon bezala mintzatzeko, eguzaita Eskualzaindian!

Jaunak, frantsesak erraten baitu "la façon de donner vaut mieux que ce que l'on donne" egun ez da hori egia: barka beraz nere ausartzia, eta beha emaiten dautzuetanari!

Nor da, bada, nik egun emaiten dautzuetana, nor da Eskualzain berria? Odolez, bihotzez eta mintzairaz Chuberotarretan Chuberotarrena! Beha.

Guillaume Epherre Altzurukun sortu da, duela berrogoita zortzi urthe, hango aita eta ama eskualdunenetarik. Altzurukun handitu zen, eta orai ere, aphez eginbideak Baionan balinbadauka, badakit han daukala Altzurukun bihotza, bataiatu eta lehen komunionea egin zuen eliza ichilean, gogoia sasietako chorittoen ohantzetan edo phago punta batzuetako uso etcholetan! Egiazko Altzurukuarra da! Altzurukun ikasi zuen mintzaten, ...eskuaraz mintzaten amatto on baten altzoan. Jainkoaren deia goizik entzunik, Maulen hasi zituen eta Baionan bururatu aphezgorako eskola handiak. Orduan, norbeit zela segurki iduriturik, Tolosarat igorri zuten diosesako buruzagiek. Etzuen han zahartu behar. Urthe pare baten buruan Baionako jaun Aphezpikuak bere alderat deitu zuen, bere idazkari bezala. Etzezaken hautu hoberik egin. Ez. Bainan aphez chahar bati utzozue erraterat aphezpikutegiko erhauts eta papererietan badela irrisku bat: gazterik chahartzeko eta chimailtzeko irriskua. Eppherre jauna ohartu zen aski goiz eta ithoa zagon barne hetarik airatu, hatsa zabalago hartzeko eta zirrimarra begi-galgarri hetaz kampo bertze zerbeit egiteko. ¡Guziz Eskuararen alde!

G. Eppherre jaunak haurretik odolean zuen Eskuararen amodioa. Gazte-gaztea zelarik ez othe zituen jada Eskualzaleen-Biltzarreko urthe-lanetan bortz liberako eder batzu irabazi? Eskualzaleen-Biltzarra, Eskuararen alde zerbeit egiteko duela hiruetan hogoi urthe sortu zen batasuna eta orai, zahartu delakoan, zenbeitik itho nahi luketen batasuna! Sekulan deus egin ez balu bezala! Harek erain ez balitu bezala oraiko Leon jaun kalonje, Eppherre jaun kalonje, Labeguerie jaun miriku,

Larzabal jaun aphez, eta Charritton jaun eskualzale guzien haziak? Hori ere, bego hortan... heldu den larunbatean ikus-teko! Eta itzul gaiten jaun eskualzain berriaren ganat. Zenbeit bortz liberako irabaztea eder da... zenbeiten begietan: etzen Eppherre jaun kalonjea, bertze zenbeit bezala, hortan gelditu. Hor ditut lekuko katichima bat, kantika bat, meza sailduko liburu bat Chuberoko Eskuara ederrenean! Lekuko, eskuin-eta ezker aditu diozkagun prediku zenbeit. Barkotcheko bat, Mitikileko bat Eskualzaleen-Biltzarreko phestan, Baigorriko bat pilotarien phestan, Garalda mendiko bat lapurtar ederrez hango Ama Birjinaren phestan! Lekuko, aste gehienez "Herrian" egiten dituen artikuluak. G. Eppherre jaunak ez du espantarik. "Ekin eta jarrai" da egundainotik, Eskualzaindiak nahi duen bezala: bainan "ekin eta jarrai" horieri bertze hitz bat badu aldean ezarria: "ekin eta jarrai eta ichil": ez da beraz errech jakitea zer egin duen oraino! Chori beltch batek salaturik dakigu bakarrik baduela mementoan lan handi handi bat hasia Chubero guziari atsegin eginen diona. Laster ager dezagula Uthurry adichkidearen laguntzarekin... Ez da hortan geldituko jaun eskualzain berria. Jaunak, etzinezaken beraz ordain hoberik hauta aita Lhande handiari...

Zer eginen daukuzu, Eppherre jaun kalonjea, egundik harat? Nahi duzu ekheiaketa itzuli bat lasterka egin dezagun elgarrekin "à vol d'oiseau" frantses ederrez aita Lhande bezala mintzatzeko.

Huna lehen urhatsean Ithorrotze. Ohantze pollit bat, bere gaztelu eta elizatto miresgarriekin. Ez othe da eskualzain guzietarik handi eta kartsuenaren, Lafitte jaun aphezaren ohan-teea? Agur egiozu.

Haratchago beha Arue, bide bazterrean ichil-ichila bizi den herrichka. Erdi-erdian "Ongi bizitzeko bidia" eta "Arima debotaren okupazione debotak" derizaten bi liburu famatuen egilearen egoitza. Bainan nork ezagutzen du aski Jean de Tartas? Nork daki, jauna Chuberotar batek ez othe lezaken paper zaharretan bertze liburu zenbeiten ekheia kausi? Entseiatzea balio luke...

Eta hara Omizeko eliza pollitaren hirur dorre chorrotcheri amodiozko behako labur bat emanik, hantche, churi-churia, Maule! Maule, Chuberoko herri-nausia! Arnaud Oihenart lege gizonaren herria. Haren Atsotitz eta Refraua (1648) ezagutuak baino ezagutuago baitire, bai-eta Oihenarten gaztaroa neurtitzetan (1657), ez gal demborarik Maulen. Ez-eta haratchago, Barkotchen. Etchahunen herria da segurki, bainan

Larrasquet jaun aphezak erran behar ziren guziak erranak ditu liburu eder baten Etchahunez. Beraz, jauna, Mauletik har dezagun Basaburuko bidea.

Lehenik, huna Gotañe, haur talde dantzari eder baten herri alegera, bainan orobat Barreix jaun aphez eskualzalearen herria. Erdi itsua zen, bainan, nunbeitik behin Eskualzaleen-Biltzarreko buruzagien bilkurarako bidea atcheman zuen. Zertako? Berak egina zuen "Mariaren Ilabetea" guri argitarazteko. Ez ginuen dirurik. Mariaren ilabete horren aldean, nork daki Barreix jaun erretorak Gotagnen ez duen utzi bertze liburu eder ekhei zenbeit? Zuk ikus, jauna...

Gotañetik lehen hauzo da Zalgize, doidoia hain ederki goretsi daukuzun aita Lhande zenaren herria. Erraitekoak errantche ditutzu jesuista famatuaz, bainan herriko paper zaharretan zuk ez othe zinezake zerbeit kausi Bertrand de Sauguis delako eskualzaleaz? Hamazazpigarren mendean bizi zen. Gutiegi zauku Julio de Urquijok hartaz erran daukuna...

Irurin iragaitean agur bat erran baginezo hainbertze pastoal eta kantore onthu duen Etchahun gazteari? Merezi du.

Eta hara hantche, mendieri hurbil, ohantze bat iduri Ataratze. Chokhorik eijerrena! Augustin Chaho Ataraztarra zen. Ez dautzu dembora hainitz gal-araziko. Jauna, zoazi haatik Constantin jaun miriku zenaren liburutegirat: eskuak betheko ditutzu segur...

Bainan Ataraztetik jauzi bat Ligirat. Chubero guzian ez da chokho maitagarriagorik... eta Ligin kausituko duzu zeri loth, Martin Maister batekin. Ez da aski ezagutua mila zazpi ehun eta berrogoita hamazazpian Jesu-Kristen Imitazionia eskuarat itzuli zuen aphez hori... eta menturaz bertze lanik ere egin du...

Bainan, jaun kalonje maitea, dembora badoa; ez dut hari hau gehiago luzatu nahi. Ez othe duzu hola-hola behin eta behin zer egin zure ikastegiko lanen gainerat? Badakit haatik lanak ez zaituela den gutienekorik lotsatzen. Badakit etzarella bi eskuen gurutzatzerat heldu Eskualzaindirat. Horra zertako erraten dautzutan hemen, bihotz guziz eta Eskualzain guzien izenean: ongi ethorri.

Ongi-ethorri eta agian hainitz urthez, zurekin bizi dadin eta aberats Eskuara, Santagrazitik Bilbaorat!

Jean Elissalde.